

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Overgangen til den selvstendige tilværelsen
for ungdom i barnevernet

Transition phase to the independent adult
existence in child welfare system

Kandidatnummer: 259

Kaja Wathne Hovland

Bachelor i barnevern

Fakultet for helse- og sosialvitenskap/Institutt for
velferd og deltaking

25.05.2018

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Abstract

The goal with this thesis is to take a closer look at how youth, that has received aftercare from the child welfare system, experience the transition phase to the independent adult existence. I have chosen to conduct a literature study from the research done on aftercare in recent years. This subject has been widely debated both in politically, but also professionally in recent times.

The aim with this thesis is share some light on different sides and experiences from this important transition phase. The perspective of this study is from the youth side and focus is persons between 18 – 23 years old who's has first-hand experienced it. The base for this literature study is relevant theory and some chosen papers from Nordic research articles which will be used to illuminate the issue in a satisfactory way. Both from recent and previous research it is clear that youth in the child welfare system is projected as a vulnerable group without a social network or family around them. There could be multiple reasons to why the youth in this group experience such an abrupt transition to adulthood.

The literature show that the youth has little or no sense of readiness to get the hold of this new role as an adult and therefore wish that they could have had prolonged follow-up in this phase. This thesis will focus on the meaning on relations to a support person in this transition phase as an independent adult. The reason for this is that a clear majority of youth points at the importance of such a support.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.2 Problemstillingen.....	1
1.3 Bakgrunn for valg av tema	2
1.4 Ungdomsperspektiv	2
1.5 Oppgavens avgrensninger.....	3
1.6 Oppgavens struktur	3
2.0 Metode.....	3
2.1 Litteratursøk.....	5
2.2 Kildekritikk.....	5
2.3 Presentasjon av litteratur.....	6
3.0 Ettervern i barnevernet og de juridiske rammene	6
3.1 Hva er ettervern?.....	7
3.2 Ettervern ifølge loven	7
3.3 Formålet med ettervern i barnevernet.....	8
4.0 Overgangen til en selvstendig voksentilværelse for ungdom i barnevernet.....	9
4.1 Hvem er ungdommen	9
4.2 Overgangen til den selvstendige voksentilværelsen	11
4.3 Prøve seg på egen hånd.....	12
4.4 Relasjonens betydning	13
4.4.1 Den sentrale støttepersonen	14
4.5 Støtte	15
5.0 Forskning i Norden.....	16
5.1 Trøblete overgang i et aldersdelt hjelpeapparat.....	16
5.2 Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet	16
5.3 Forskningskunnskap om ettervern.....	17

5.4 Efterværn – støtte til tidligere andbrakte unge: midtvejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet ‘lige muligheter’	17
6.0 Drøfting	18
6.1 Hvorfor oppleves overgangen fra ungdom til den selvstendige voksentilværelsen for barnevernsungdommen alt for brå?	18
6.2 Har relasjonen til en støtteperson noe å si for ungdom i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen?	21
6.3 Hvilke behov for støtte har ungdommene i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen?.....	23
7.0 Avsluttende oppsummering.....	24
Litteraturliste	26

1.0 Innledning

Tematikken rundt ettervern blir sett på som et sentralt tema for tiden og hensikten med denne oppgaven er å belyse barnevernsungdommens egne erfaringer og opplevelser med overgangen inn i den selvstendige voksertilværelsen. I følge Statistisk sentralbyrå i 2016 var det totalt 54 520 barn og unge som mottok barnevernstiltak, av de var det 6 852 ungdommer som mottok ettervernstiltak fra barnevernet (Statistisk sentralbyrå, 2017). Målsettingen med ettervern i barnevernet er å gi tiltak til barnevernsungdom i aldersgruppen 18 til 23 år, slik at de skal få den nødvendige hjelpen og støtten i overgangsfasen til den selvstendige voksertilværelsen (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Fokuset på ettervern har i løpet av de siste årene blitt et sentralt tema både i en nasjonal og internasjonal sammenheng. Flere studier viser til urovekkende levekår hos tidligere barnevernsungdom. Dette har bidratt til et økt fokus på feltet og flere lovendringer rundt ettervern i barnevernet (Bakketeig, 2008, s. 17). Ettervern i barnevernet er også et dagsaktuelt tema som er åpen for debatt både i politikken og i fagfeltet for tiden. VG publiserte nylig en kronikk skrevet av flere sentrale forskere på ettervernsfeltet. De poengterer at det vil være behov for å styrke dagens ettervern, for å bedre barnevernsungdommens situasjon og rettigheter. De sentrale forskerne skriver at det er gjort en del forskning rundt ettervern og det er godt dokumentert at barnevernsungdommen fremstår som en sårbargruppe med store utfordringer. Forskerne poengterer at ettervern i barnevernet må forsterkes og utvides til 25 år det trengs nå handling (Backe-Hansen, Oterholm, Paulsen & Storø, 2018, s. 29).

1.2 Problemstillingen

Jeg vil i denne oppgaven sette fokus på hvordan barnevernsungdom opplever overgangen til den selvstendige voksertilværelse ut fra denne problemstilling: *«Hvordan oppleves overgangen til den selvstendige voksertilværelsen for de som har eller har hatt ettervernstiltak fra barnevernet?»* Hensikten med problemstillingen er å belyse hvordan ungdom med en oppvekst under barnevernets omsorg opplever overgangsfasen inn i en selvstendig voksertilværelse. Basert på problemstillingen anser jeg det sentralt å besvare denne ut fra noen underspørsmål: Opplevs overgangen til den selvstendige tilværelsen for ungdom i barnevernet alt for brå? Har relasjonen til en støtteperson noe å si for ungdom i denne overgangsfasen? Hvilke støtte trenger ungdommene i overgangsfasen til den selvstendige voksertilværelsen? De ulike spørsmålene velger jeg å se nærmere på i drøftingskapittelet.

1.3 Bakgrunn for valg av tema

Bakgrunnen for valg av tema til denne oppgaven baserer jeg på tidligere arbeidserfaring fra sist sommerjobb innenfor miljøarbeidertjenesten for voksne med rus og psykiatriske utfordringer. I løpet av sommerjobben fikk jeg anledning til å arbeide med en gruppe unge voksne som hadde hatt en oppvekst under barnevernets omsorg. Flere av de unge voksne fremstod med et smalt nettverk og en del sammensatte utfordringer, som preget hverdagen deres på flere plan. Basert på min arbeidserfaring vekket dette min interesse og nysgjerrighet til å undersøke nærmere hvordan overgangen fra barnevernets omsorg og inn i den selvstendig voksentilværelse oppleves for de som har mottatt ettervernstiltak fra barnevernet. Jeg ser på denne oppgaven som en gylden mulighet til å øke forståelsen av kunnskap og kompetanse rettet inn mot et arbeidsfelt med relevans inn mot barnevernsfaglige yrket. Samtidig som tematikken rundt ettervern er åpen for debatt både i en politisk og faglig sammenheng, har også dette bidratt til å øke min nysgjerrighet på barnevernsungdommens egne erfaringer og opplevelser med denne overgangsfasen.

1.4 Ungdomsperspektiv

Jeg velger å skrive denne oppgaven ut ifra et ungdomsperspektiv som min innfallsvinkel for å belyse oppgavens problemstilling. Bakgrunnen for valg av dette perspektivet bygger på at jeg ønsker å fremme barnevernsungdommens egen stemme, erfaringer og opplevelser med overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Ved å ta utgangspunkt i et ungdomsperspektiv vil en representere ungdommens egne subjektive opplevelse, forståelser ut fra egen livsverden, som blir sett på det sentrale fokuset. Perspektivet bygger på at den voksne prøver å forstå ungdommens opplevelser og erfaringer gjennom en måte å fortolke ungdommens egne handlinger og utsagn (Sommer, 2012, s. 56). Jeg anser ungdomsperspektivet som et ideelt teoretisk perspektiv for å belyse den aktuelle gruppen jeg ønsker å sette fokus på i denne oppgaven. Dette velger jeg også gjøre ettersom de utvalgte forskningsartiklene og forskningsrapportene tar utgangspunkt i barnevernsungdommene som selv er informantene. Dette anser jeg også som en gunstig vinkling i forhold til oppgavens problemstilling.

1.5 Oppgavens avgrensninger

Jeg legger til grunn at det er flere ulike problemstillinger jeg kunne diskutert rundt tematikken overgangen til den selvstendige voksentilværelsen for ungdom i barnevernet. Ut ifra rammene til bacheloroppgaven har jeg måtte begrense meg til kun noen sentrale punkter. Jeg har derfor satt noen avgrensninger for å konkretisere problemstillingen. Jeg vil i denne oppgaven forholde meg til oppgavens problemstilling, til de ungdommene som har eller har hatt ettervernstiltak fra barnevernet i alderen 18 til 23 år. Oppgaven differensierer ikke ungdommene ut ifra hvilket ettervernstiltak de har mottatt, men som en samlet gruppe. Jeg velger å kalle ungdommene for den unge, ungdommene og barnevernsungdommene. Når jeg skriver om overgangsfasen fra ungdom til den selvstendige voksentilværelsen blir dette ikke sett på som en enkeltstående hendelse, men som en langvarig prosess. Jeg vil i denne oppgaven ikke ta utgangspunkt i alle de ulike overgangen, kun overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Når det gjelder den selvstendige voksentilværelsen velger jeg å forholde meg til at ungdommen er i stand til å stå på egne ben, for eksempel fått seg en jobb, egen bolig eller stiftet egen familie. Storø kaller dette for å være selvhjulpen som jeg også velger å betegne den selvstendige voksentilværelsen (Storø, 2001, s. 24).

1.6 Oppgavens struktur

Oppgaven har jeg valgt å inndele i 7 kapitler. I kapittel 2 presenteres utvalgte metodisk inngang til denne oppgaven, samtidig vil kapittelet presentere litteratursøk, kildekritikk og utvalgt litteratur. I kapittel 3 blir det presentert hva ettervern er og de juridiske rammene rundt ettervern i barnevernet. Kapittel 4 tar for seg relevant teori og begreper som vil være min teoretiske plattform i denne oppgaven. Kapittel 5 presenterer de utvalgte nordisk forskningsartiklene og rapportene som blir en sentral del inn i drøftingskapittelet. Videre i kapittel 6 velger jeg å se på problemstillingen min i lys av et ungdomsperspektiv, utvalgt teori, forskning og mine egne refleksjoner rundt tematikken barnevernsungdommens overgang inn i en selvstendig voksentilværelse. Avslutningsvis i kapittel 7 presenteres en avsluttende oppsummeringsdel i lys av problemstillingen.

2.0 Metode

Metode er vårt viktigste redskap å benytte seg av i møte med noe en ønsker å undersøke. Metoden vil være til hjelp når det skal innhentes nødvendig kunnskap for å kunne besvare et

spørsmål eller problemstillingen på best mulig måte (Dalland, 2017 s. 52-53). Basert på min problemstilling ville det i utgangspunktet vært hensiktsmessig å benytte seg av en empirisk undersøkelse. Dette kunne gi meg et større innblikk i ungdommenes egne erfaringer og opplevelser med overgangen til selvstendig voksentilværelse. En empirisk undersøkelse kan være en kvalitativ, kvantitativ eller det kan være en kombinasjon. Hensikten med kvalitativ metode er å innhente data i form av målbare enheter, mens kvalitativ tar sikte på å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg måles eller tallfestes (Dalland, 2017, s. 52). ut ifra på de retningslinjene som stilles til bachelornivå er det satt noen begrensninger for å kunne gjennomføre en empirisk undersøkelse som en må ta høyde for. Det er dessverre ikke anledning til å gjennomføre en empirisk undersøkelse med barn under 18 år, klienter eller pårørende, kun profesjonelle. Dermed setter dette begrensninger for å gjennomføre en empirisk undersøkelse med den aktuelle gruppen jeg ønsker å sette fokus på. Jeg har vurdert om det ville være aktuelt å gjennomføre en empirisk undersøkelse med profesjonelle i fagfeltet rundt ettervern. Basert på egne refleksjoner anser jeg at det er barnevernsungdommen selv som ville kunne gi de mest utfyllende beskrivelsene ut ifra egne erfaringer og opplevelser i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Samtidig er det gjort en del forskning rundt denne tematikken både i Norge og internasjonalt der ungdommene selv er informantene. Ut fra dette anser jeg at litteraturstudiet vil være ideelt metodisk inngang for å belyse min utvalgte problemstilling og tema på en tilfredsstillende måte.

Litteraturstudie tar utgangspunkt i allerede eksisterende forskningsartikler og forskningsrapporter som med andre ord ikke skal skape noe ny kunnskap. Litteraturstudie som metodisk inngang tar utgangspunkt i å skaffe seg en større oversikt over det aktuelle kunnskapsfeltet, ved å systematisere tilgjengelig litteraturen på feltet. Det vil si at en søker etter litteratur, samler den, gjennomgår den og til slutt sammenfatter den (Støren, 2013, s. 17). Jeg vil i denne oppgaven benytte meg av tilgjengelige forskningsartikler og forskningsrapporter for å belyse min problemstilling. Det er også viktig å poengtere at de utvalgte forskningsartiklene og forskningsrapportene bygger på barnevernsungdommens egne opplevelser og erfaringer i overgangsfasen til den selvstendig voksentilværelsen. Dette vil være et godt utgangspunkt for mitt utvalgte teoretiske perspektiv i denne oppgaven.

2.1 Litteratursøk

For å finne frem til relevant litteratur til denne oppgaven har jeg i hovedsak benyttet meg av søkemotorene «Oria» og «Google Scholar». De aktuelle søkeordene som ble benyttet er «barnevern», «overgang», «voksenliv», «ettervern» og «relasjon». Søkeordene har jeg brukt alene og i forskjellige kombinasjoner i søket etter passende litteratur. I løpet av søkeprosessen har jeg valgt å forholde meg kritisk slik at en i størst mulig grad har funnet pålitelig og relevante litteratur. Jeg har derfor satt meg flere søkekriterier som jeg kommer nærmere inn på under punkt 2.3.

2.2 Kildekritikk

Kildekritikk tar utgangspunkt i å kunne vurdere og karakterisere hvilken litteratur jeg har valgt å benytte meg av. Samtidig kunne redegjøre for de ulike kriteriene jeg benyttet meg av i litteratur utvelgelsen. Hensikten er at leseren skal få mulighet til å ta del i mine refleksjoner rundt hvilken relevans og gyldighet litteraturen bygger på for å belyse problemstillingen (Dalland & Trygstad, 2017, s. 158). Jeg satte meg allerede på et tidlig tidspunkt noen inklusjon- og eksklusjonskriterier slik at jeg i størst mulig grad kunne foreta grundige litteratursøk. I første omgang valgte jeg å sette meg et inklusjonskriterium der jeg i hovedsak ønsket å avgrense litteratursøket kun rettet inn mot problemstillingen. Dette valgte jeg å gjøre ettersom en av mine svakheter er at jeg ofte søker i det store og i det brede, samtidig som det er lett for å søke etter irrelevant litteratur. Et eksklusjonskriterium jeg valgte å sette meg var å utelukke litteratur som ikke er fagfellevurdert. Bakgrunnen er at jeg i høyest mulig grad ønsker å benytte meg av gyldig og pålitelig litteratur. Forskningsartikler og forskningsrapporter som er fagfellevurdert betyr at materialet er blitt vurdert og godkjent av andre forskere før publisering (Kildekompasset, 2015). Et annet inklusjonskriterium jeg satte meg var å være bevisst på hvilket utgivelsesår litteraturen har. Grunnen til dette er at jeg i størst mulig grad ønsker å benytte meg av det nyeste forskningsmateriale ettersom fagområdet stadig er i utvikling. En mulig risiko å benytte seg av eldre forskning kan være at den er blitt utdatert (Dalland & Trygstad, 2017, s. 162). Ut ifra oppgavens størrelse velger jeg kun å forholde meg til nyeste forskningsmateriale kun tiår tilbake i tid. Dette viste seg å være en utfordring ettersom jeg i startfasen fikk inntrykk av et snevert forskningsfelt. Jeg brukt en god del tid i søket etter relevantlitteratur, noe som viste seg å gi meg et større innblikk på et større fagfelt enn det jeg først antok. Et siste inklusjonskriterium er at jeg har valgt å forholde meg kritisk til hvem som har skrevet litteraturen. De utvalgte forskningsartiklene,

forskningsrapportene og fagbøkene har jeg valgt å søke opp forfatterens navn i ulike bibliotekbaser for å undersøke forfatterens autoritet og pålitelighet i forhold til emnet forfatteren skriver om (Dalland & Trygstad, 2017, s. 160).

2.3 Presentasjon av litteratur

Her presenteres de mest sentrale fagbøkene som ble brukt for å belyse relevant teori i denne oppgaven. De utvalgte forskningsartikler og forskningsrapporter velger jeg å presentere under punkt 5.0. I denne oppgaven har jeg i stor grad benyttet meg av Jan Storø sine bøker *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet* (2012) og *På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern* (2001). Begge bøkene til Storø blir sentrale i denne oppgaven, ettersom de tar utgangspunkt i ettervern og overgangen til en den selvstendige voksentilværelsen for ungdom i barnevernet. Bøkene beskriver flere sentrale teoretiske grunnlag for hva som skal til for å kunne bidra til at utsatte unge får en god start inn i voksenlivet. Hammer & Hyggen sin bok *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalisering på vei til voksenlivet* (2013) velger jeg å benytte ettersom boken tar for seg perioden som ung voksen, og hva det innebærer å flytte hjemmefra og det å etablere seg selv. Boken gir et grunnlag for hvordan en skal forstå unge voksne sin livsfase. Jeg har også valgt å benytte meg av Tjersland, Engen og Jansen (2013) sin bok *Allianser*, som tar for seg sentrale forholdet rettet inn mot oppfølging når oppholdet på institusjon tar slutt. Aamodt sin bok *Den gode relasjonen* (2014) benyttes i denne oppgaven fordi boken tar for seg aspektet rundt relasjonsarbeid og andre begreper som støtte. Til slutt *Socialt arbejde med udsatte unge* av Benny Lihme (2013). Boken tar for seg viktige sider av støttepersonens rolle i arbeidet for ungdom i overgangen til voksenlivet.

3.0 Ettervern i barnevernet og de juridiske rammene

Dette kapitlet starter med å presisere hva ettervern i barnevernet er og deretter har jeg valgt å ta for meg de juridiske rammene og formålet med ettervern i barnevernet. Jeg har valgt å presentere lovverket for ettervern ettersom dette blir sett på som et sentralt bakteppe i forståelsen rundt ettervern i barnevernet.

3.1 Hva er ettervern?

Storø skriver at ettervern handler om hvordan man skal kunne bistå ungdommer i barnevernet ved å finne veien til den selvstendige tilværelsen på en god måte (Storø, 2012, s.11). Begrepet ettervern har vært noe omdiskutert og gjerne ikke så funksjonelt som det skal gi uttrykk for. Ettervern finner vi innenfor flere ulike instanser, men blir som oftest praktisert noe ulikt. Flere har påpekt at ettervern har et litt uheldig uttrykk. Det kan gi signaler at det er noe som vil komme etter at behandlingen er avsluttet (Tjersland et al., 2013, s. 230). Selv om begrepet ettervern kan oppfattes og praktiseres noe ulikt innenfor de ulike instansene, vil det i barnevernsfaglig sammenheng ta utgangspunkt i barneverntjenestens innsats for å støtte barnevernsungdom i aldersgruppen mellom 18 til 23 år i overgangen til en selvstendig voksertilværelse (Hjort & Backe-Hansen, 2008, s. 44).

3.2 Ettervern ifølge loven

Ettervern er et tiltak barneverntjenesten kan tilby for barn og unge som har mottatt tiltak fra barnevernet i hele eller deler av oppveksten frem til fylte 18 år. Ettervernstiltaket kan opprettholdes frem til ungdommen fyller 23 år. Hensikten med ettervernstiltak er å gi ungdom den nødvendige hjelpen og støtten inn i overgangsfasen til den selvstendig voksertilværelse (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). I følge lov om barneverntjenester §1-3 finner en utgangspunktet for ettervern.

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år Jf. likevel § 4-24 tredje ledd. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1. (Barnevernloven, 1992, §1-3).

Ettervernstiltak vil kun være gjeldende hos barn og unge som har mottatt tiltak fra barnverntjenesten frem til fylte 18 år, og i de tilfellene barneverntjenesten vurderer at ungdommen vil ha behov for en forlengelse av tiltaket. Barnevernet har mulighet til å kunne opprettholde igangsatte tiltak eller erstatte disse med passende tiltak etter lov om barneverntjenester inntil ungdommen fyller 23 år. En forutsetning for at ungdom kan motta ettervernstiltak etter fylte 18 år vil kun være gjeldene når det foreligger samtykke fra ungdommen selv (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Ungdommen kan

selv bestemme om det vil være behov for videreføring av tiltaket etter fylte 18 år. En kan ikke pålegge ungdommen ettervernstiltak når ungdommen oppnår full rettslig myndighetsalder ved fylte 18 år. Det betyr at ungdommen må selv være enig i tiltaket for at det skal være gyldig. Hovedregelen for ettervernstiltak i barnevernet vil kun basere seg på et såkalte frivillig hjelpetiltak (Storø, 2012, s. 15). I utgangspunktet kan hvilket som helst frivillig hjelpetiltak etter lov om barneverntjenester opprettholdes. Det kan for eksempel være å opprettholde fosterhjem- eller institusjonsplasseringen, eller en videreføring av andre type hjelpetiltak som står oppført i barnevernloven §4-4 (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Listen over hjelpetiltak er lang, og det er her barneverntjenesten gis mulighet til å være kreativ i utformingen av tiltaket. Skal ettervernstiltaket være gjeldene må det foreligge samtykke fra ungdommen selv, samtidig som ettervernstiltaket skal være utformet etter barnets beste etter barnevernloven §1-1 (Storø, 2012, s. 15).

3.3 Formålet med ettervern i barnevernet

Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet har utgitt et eget rundskriv om hvordan barneverntjenesten skal praktisere ettervern etter lov om barneverntjenester §1-3. Formålet med ettervernstiltak i barnevernet er å sikre at den enkelte ungdom i alderen 18-23 år skal få anledning til å kunne oppleve overgangen til voksentilværelsen på en trygg og forutsigbar måte. Overgangen til den selvstendige voksentilværelsen blir sett på som en langvarig prosess der ungdommen skal gjøres godt forberedt på overgangsfasen inn i voksenlivet (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Det står nedfelt i barnevernloven § 4-15 at det skal drives et godt forberedende arbeide allerede i god tid før ungdommen fyller 18 år, slik at ungdommen vil være godt forberedt på veien inn i den selvstendige voksentilværelsen (Barnevernloven, 1992, §4-15). Ettervern bør starte i god tid før ungdommen flytter ut. Storø har utarbeidet en trefasemodell som barneverntjenesten kan benytte seg av for å sikre et godt og oversiktlig ettervernstiltak for den unge (Storø, 2012, s. 127). For de ungdommene som mottar frivillig hjelpetiltak, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan i samråd med ungdommen. Tiltaksplanen klargjør hvem som skal følge opp tiltaket og inneholder hva som vil skje når ungdommen fyller 18 år. For å sikre at ungdommen er godt kjent med hva som kreves av den unge i inngangen på den selvstendige voksentilværelsen (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Tiltaket skal regelmessig og samtidig kunne endres underveis, slik at det dekker ungdommens behov til enhver tid i løpet av overgangsfasen (Storø, 2012, s. 19). I dagens samfunn er det helt avgjørende at ungdom

mestrer utdanning, arbeid, bolig og økonomi, og samtidig har tilgang på et godt sosialt nettverk rundt seg. Barnevernet skal tilrettelegge for at ungdommen får mulighet for utvikling og mulighet til å opprettholde flere av de ulike områdene. Ettervernstiltaket skal utformes slik at ungdommen gis mulighet for en positiv utvikling og samtidig i stand til å stå på egne ben når ettervernstiltaket avsluttes (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011).

Ungdom som flytter for seg selv vil ofte ha behov for hjelp på flere plan, samt råd og nødvendig veiledning for å klare seg selv, for eksempel økonomisk støtte. Ungdommen vil også trenge en voksen som har mulighet til å kunne følge den unge på veien inn i den selvstendige voksentilværelsen. Noen ungdommer vil kun ha behov for litt hjelp og støtte, mens for andre ungdommer kan det være nødvendig med mer omfattende tiltak for å klare seg på egenhånd. De ungdommene som ikke ønsker tiltak fra barnevernet bør under enhver omstendighet kontaktes etter en tid for å høre om ungdommen vil ha behov for ettervernstiltak. Det er viktig at barnevernet gjør ungdommen oppmerksom på muligheten for å ombestemme seg for ettervernstiltak på et senere tidspunkt. Ungdommen bør få anledning til å kunne prøve seg på egen hånd, og lære av sine feil i tiden etter at en ønsket å stå på egne ben. En forutsetning for dette er at barnevernet tar en ny vurdering om ungdommens behov har endret seg eller ikke (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011).

4.0 Overgangen til en selvstendig voksentilværelse for ungdom i barnevernet

I dette kapittelet vil jeg nå presentere sentrale begreper og teori som vil være oppgavens faglige plattform. Kapittelet tar for seg hvem ungdommen er og overgangen til en selvstendig voksentilværelse. Videre i dette kapittelet vil fokuset være rettet mot relasjonens betydning for ungdom i overgangsfasen og den ene støttepersonens rolle. Avslutningsvis kommer jeg inn på begrepet støtte.

4.1 Hvem er ungdommen

Kristofersen og Sverdrup skriver at de siste tiårene har overgangen fra ungdom til voksen gjennomgått omfattende endringer. På den ene siden er en i juridisk stand voksen ved fylte 18 år, mens på den andre siden kan det være fylt av motsetninger. Dagens samfunn har i de senere årene akseptert at ungdomstiden etter passert tjuårene i større grad har blitt en utvidet tid til å lete etter utdanning, for å kunne etablere seg på best mulig måte ut fra karriere og

videre livsløpet (Kristofersen & Sverdrup, 2013, s.111). Ungdomsbegrepet kan defineres på flere måter og kan være utfordrende å definere ut ifra et eksakt aldersspenn. Storø beskriver ungdomstiden i dag som en sårbar periode fylt med både muligheter og risikoer. Perioden blir sett på som en stor livsfase der en skal takle både det indre og det ytre stress, samtidig som en skal ha mulighet for å kunne forberede seg til voksenlivet (Storø, 2001, s. 37). Å være ungdom i dag tar utgangspunkt i å kunne utforske sine nye livsmuligheter, før de etterhvert frigjør seg fra sine foreldre og deretter flytter ut i den selvstendige tilværelsen. Storø kaller denne perioden for den sene ungdomsfasen og inntreffer som oftest mellom 18-24 årsalderen (Storø, 2001, s. 38-39). Kristofersen og Sverdrup omtaler den forlengede ungdomstiden for «ung voksen» og omfatter aldersgruppen fra ca. 20 til ca. 30. år. De fremstiller det som en viktig periode der en starter på utdanning, etablerer egen familie, skaffe eget bopel, som blir sett på som en viktige momenter i utformingen av det fremtidige voksenlivet (Kristofersen & Sverdrup, 2013, s.111-112).

Ikke alle ungdommer får anledning til å oppleve en utvidet ungdomstid. I denne sammenheng blir søkelyset spesielt rettet mot ungdomsgruppen 18-24 år som har vært under barnevernets omsorg (Kristofersen & Sverdrup, 2013, s. 112). Storø påpeker at ungdom i barnevernet ikke er en spesifisert gruppe mennesker, men gjenkjennes som en gruppe ungdommer med et stort spekter av ulike livshistorier. Et fellestrekk ved ungdom i barnevernet er en problemfylt oppvekst over tid (Storø, 2012, s. 67). Jeg velger ikke å gå dypere inn på en problemfylt oppvekst over tid, men velger å forholde meg til ungdommer i barnevernet på et mer generelt plan ettersom alle har forskjellige historier med seg. I litteraturen har jeg funnet at unge som har flyttet ut fra barnevernets omsorg gjenkjennes at ikke har opplevd den nødvendige tryggheten i oppveksten, ikke lært seg å ta ansvar for seg selv, og heller ikke fått en god forankring i et sosialt nettverk. God struktur i oppveksten kan bidra til å skape et godt fundament for ungdommen i inngangen på voksenlivet (Kristofersen & Sverdrup, 2013, s. 113).

Alle ungdommer er forskjellige og har ulike historier og erfaringer bærende med seg og når en ser på ungdommens overgangsfase inn i den selvstendige tilværelsen må dette sees på som en individuell prosess. Bakgrunnen er at overgangsfasen vil aldri være lik for alle. En må ta utgangspunkt i ungdommens nåværende situasjon og behov i betraktning for å kunne tilrettelegge overgangen fra ungdom til en selvstendig voksentilværelse (Storø, 2012, s. 124-

125). For å forstå barnevernsungdommens situasjon er det viktig å huske på at flere av dem har opplevd store utfordringer i løpet av sin oppvekst. Flere belastninger gjør dem sårbare samtidig som de har forholdsvis lite nettverk å støtte seg til. Dette gjør at ungdom i barnevernet opplever overgangen til den selvstendige tilværelsen mer utfordrende enn ungdom ellers (Backe-Hansen, Oterholm, Paulsen & Storø, 2018, s. 29).

4.2 Overgangen til den selvstendige voksentilværelsen

Vi mennesker beveger oss gjennom flere overganger, fra det å være barn til ungdom, fra elev til arbeidstaker, fra å være under omsorg til det å stå på egne ben, og så videre (Storø, 2012, s. 36). For de fleste vil overgangsfasen fra ungdom til voksen bli sett på som en vanskelig periode. Spesielt for de som har hatt en oppvekst under barnevernets omsorg kan denne overgangsfasen oppleves svært sårbar (Dyring, 2013, s. 70). En måte å se overgangen på er en arena for utvikling, en må prøver å gi slipp på den beskyttede tilværelsen til det å stå ansvarlig for egne valg på veien inn i den nye tilværelsen (Tjersland et al., 2013, s. 229). Overgangen til en selvstendig voksentilværelse kan forstås ut ifra det å ha gjennomført et utdanningsløp, fått seg en jobb, egen bolig eller stiftet sin egen familie (Bakketeig, 2008, s. 18). Storø forklarer den selvstendige voksentilværelsen det å være i stand til å klare seg selv, som det også kalles det å være selvhjulpne (Storø, 2001, s. 24). I flere tilfeller ser en at barnevernsungdom stiller seg annerledes i overgangen til den selvstendige voksentilværelsen. De opplever å møte overgangsfasen på et tidligere tidspunkt, i motsetning til ungdom ellers. De har oftere begrensede muligheter til å oppsøke den nødvendige hjelpen og støtten, ettersom de har et langt mer svakere nettverk å forholde seg til (Bakketeig, 2008, s. 18). En viktig side ved å bli selvstendig bør sees på som en gradvis og en fleksibel overgangsfase som bør allerede starte på et tidlig tidspunkt (Bakketeig, 2009, s. 15).

Ungdommens overgang må sees på som en utviklingsarena, hvor det sentrale arbeidet er å kunne gi den nødvendige støtten og oppfølging slik at ungdommene vil kunne møte overgangen til voksenlivet på en god måte. En kan ikke betrakte overgangen fra ungdom til voksen som en enkeltstående hendelse. Overgangen blir sett på som en langvarig prosess som består av flere overgangsfaser som vanligvis ikke inntreffer på samme tidspunkt (Storø, 2001, s. 133). En måte å forklare denne overgangsfasen kan sees ut fra Storø sin utarbeidet trefasemodell som består av en forberedelsesfase, flytting og oppfølgingsfase (Storø, 2001, s. 24-25). Ettervern blir sett på som en helhetlig prosess som allerede bør starte den dagen

ungdommen flytter inn på institusjonene eller i et fosterhjem og ikke ved utflyttingstidspunktet (Tjersland et al., 2013, s. 230).

Skal ungdommen få mulighet til å bli selvstendig er det viktig at det blir satt av nødvendig tid i forkant. Trefasemodellen til Storø kan forstås som en "hjelpende hånd" for å skaffe seg den nødvendige oversikten over det forventete arbeidet for å gjøre barnevernsungdommen i stand til å stå på egne ben når ettervernstiltaket avsluttes (Storø, 2001, s. 24). Den viktigste delen av utgangen fra et barnevernstiltak er det som foregår før ungdommen flytter for seg selv. Det er i forberedelsesfasen de viktigste "byggeklossene" legger grunnlaget for å klare seg på egenhånd. Forberedelsesfasen varer helt frem til flyttedagen, og tar utgangspunkt i å tilrettelegge for at ungdommen vil være i stand til å møte en selvstendig voksertilværelse (Storø, 2012, s. 128). Skal ungdommen være klar for å inntre i neste livsfase er det viktig at ungdommen er positiv og motivert for den nye livsfasen, Storø kaller den neste fasen for flyttefasen. Det er nå ungdommen virkelig får mulighet til å kjenne på kriser og muligheter. Den unge skal i denne fasen mestre en rekke praktiske ferdigheter. Føler ungdommen seg ikke klar og motivert til å flytte kan overgangen være forbundet med frykt, forlatthetsfølelse og ensomhet (Storø, 2001, s. 124). Siste fasen kaller Storø for oppfølgingsfasen. Fokuset i denne fasen er at ungdommen skal utfordres til å mestre ting på egen hånd, opparbeide seg et godt sosialt støtte, og oppleve seg selv som en del av et fungerende og godt sosialt nettverk. Når ungdommen beveger seg inn i denne livsfasen er det viktig at den unge gis mulighet til å kunne prøve ut egne valg, uten å miste den nødvendige støtten dersom en skulle feile. Ungdommen skal få mulighet til å kunne leve sitt eget liv og utforme egen hverdag, og kunne oppsøke støtte og hjelp fra sine sentrale støttepersoner ved behov (Storø, 2012, s. 130-131). Når ungdommen kommer inn i nye livsfaser er det ikke uvanlig at de både kan være engstelig og skeptisk til å prøve ut nye ting. Derfor er det viktig å gi ungdommen nødvendig tid, både til å venne seg til tanken om forandring og få mulighet til å kunne bli kjent med det nye (Tjersland et al., 2013, s. 236).

4.3 Prøve seg på egen hånd

Å prøve seg på egenhånd handler om å utforske sin selvstendighet ved å forsøke å ta egne valg som blir sett på som en del av prosessen fra det å være ungdom til å bli voksen. Det handler om å prøve seg på egen hånd for å kunne erfare hva en er i stand til å kunne mestre og hva en vil ha behov for av hjelp og veiledning. Det å utforske sin egen selvstendighet kan

også innebærer at man i enkelte tilfeller gjør uheldige valg, og en vil da ha behov for nødvendig veiledning og støtte (Tysnes & Kiik, 2015, s. 10). Å bli selvstendig blir sett på som en viktig læringsprosess som innebærer både prøving og feiling. Skal den unge lære seg å bli en selvstendig voksen er det viktig at ungdommen klarer å håndtere en selvstendighetsorientert avhengighetsposisjon der gjensidighet vil være et sentralt tema (Storø, 2012, s. 56).

4.4 Relasjonens betydning

En mulig årsak til at støttepersonen kommer i kontakt med ungdom som befinner seg i en sårbar posisjon viser seg ofte å ha en sammenheng med at det er de som har størst behov for den gode relasjonen til voksne (Storø, 2001, s. 73). I denne oppgaven ønsker jeg å forholde meg til relasjonsbegrepet rettet inn mot støttepersonen og den unge i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Levin og Ellingsen skriver at relasjon er et begrep vi ofte bruker i en dagligtalene sammenheng, men at det samtidig kan også forstås som et viktig begrep i en faglig forstand. Når en anvender relasjonsbegrepet tenker en først og fremst på de mellommenneskelige relasjonene, det som foregår mellom individer både i hverdagslige samhandling mennesker imellom. Det kan også være de relasjonene vi også kan finne i en profesjonell sammenheng mellom en sosialarbeider og brukeren (Levin & Ellingsen, 2015, s. 112). Relasjonsbegrepet kan forstås på flere måter, men blir sett på som et sentralt begrep i sosialfaglig sammenheng. Relasjon blir også brukt innenfor andre hjelpeprofesjoner, så vel som innenfor generell sosial omgang med mennesker (Aamodt, 2014, s. 37). Røkenes og Hanssen skriver at kvaliteten i relasjonen mellom ungdommen og sosialarbeideren imellom vil være av stor betydning for hvordan ungdommen vil ha mulighet for å kunne endre seg i en riktig retning (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 25). Skal en bygge opp en god og bærende relasjon vil det være nødvendig at den unge får mulighet til å kunne utvikle en relasjon som oppleves trygg og stabil for å tilrettelegge for en positiv utviklingsprosess hos ungdommen. Relasjon blir sett på som et viktig verktøy inn i et endringsarbeid (Aamodt, 2014, s. 40-41).

En relasjon preget av stabilitet og forutsigbarhet blir sett på som en av de viktigste forutsetningene for et solid grunnlag i en vellykket overgang for barnevernsungdom i overgangsfasen inn i den selvstendige voksentilværelsen (Storø, 2001, s. 123). Et godt ettervernsarbeid handler om å bygge opp en god relasjon som bygger på kontinuitet i oppfølgingen etter ungdommens behov. En god relasjon mellom den unge og støttepersonen er en sentral faktor for et vellykket ettervernsarbeid. Dette kan bidra til at den unge får

mulighet til å oppnå den nødvendige støtten i overgangsfasen både i forberedelsesfasen, flyttefasen og oppfølgingsfasen (Mathisen & Backe-Hansen, 2008, s. 234). En viktig målsetting med ettervern er å lære ungdommen gradvis å være uten den daglige støtten hos sine omsorgspersoner. Ungdommen må lære seg å være i stand til å klare seg på egenhånd. Blir relasjonen for sterk kan faren oppstå at den unge utvikler et avhengighetsforhold til støttepersonen istedenfor å lære ungdommen å være uavhengig. Målsettingen med ettervern er å gjøre ungdommen i størst mulig grad i stand til å stå på egne ben når ettervernstiltaket er over (Storø, 2001, s. 55-56). Har ikke den unge noen støtteperson å forholde seg til kan det være lett for at den unge oppsøker gamle mønstre, eller gir opp. Barnevernsungdom har behov for et nærvær til en voksenkontakt som både kan støtte opp og plastre skrubbsår når noe går galt (Tjersland et al., 2013, s. 229).

4.4.1 Den sentrale støttepersonen

En viktig forutsetningene for å gjøre ungdommen i stand til å klare seg selv handler om å sette fokus på tett kontakt mellom den unge og den voksne som har ansvaret for oppfølgingen. Kontaktpersonordningen bygger på at den unge får tildelt en voksenkontakt som skal følge opp for å kunne bistå den unge gjennom overgangsfasen. Hjelpen kan for eksempel være rettet mot de praktiske behovene, eller de kan være rettet mot de personlige behovene (Storø, 2012, s. 140). Den utvalgte kontaktpersonen skal oppleves trygt for den unge, samtidig fremstå som en sentral støttefunksjon ungdommen kan oppsøke hjelp og støtte i forhold til ungdommens livssituasjon (Henriksen, 2013, s. 256). Det er ikke bare å oppnevne en kontaktperson, ungdommen må selv akseptere om den vil nyttiggjøre seg av kontaktpersonen. Foreligger det mulighet for at ungdommen selv kan kunne velge egen kontaktperson bør dette tas med i betraktningen. En del av barnevernsungdommene har i løpet av oppveksten opplevd at det kan være vanskelig å stole på voksne. Selv om de kun har ønsket den unge vel kan kontaktpersonordning for enkelte by på utfordringer (Storø, 2012, s 141). Barnevernsungdom har oftere et begrenset støttenettverk rundt seg, i alle fall om en sammenligner med befolkningsgjennomsnittet. De fleste har opplevd minst en form for tillitssvikt i løpet av barndommen, og kan være utslagsgivende når barnevernsungdommen skal bygge opp tillitsfulle relasjoner (Hjort & Backe-Hansen, 2008, s. 41).

Kontaktpersonen trenger nødvendigvis ikke å ha en spesifikk utdanning for å kunne være en viktig støtterolle for den unge. Det kan være for eksempel en ufaglært eller en som er under

utdannelse (Jacobsen, Hammen & Steen, 2010, s. 44). Storø velger å bruke begrepet støtteperson som en erstatning for betegnelsen kontaktperson, som jeg kommer til å forholde meg videre til i denne oppgaven. Dersom støttepersonen er en ansatt i barnevernet vil dette være en oppgave som blir sett på som en tidsavgrenset periode. Blir fosterforeldre utnevnt som støtteperson kan det dette ofte være en permanent basis (Storø, 2012, s. 141-142). Jeg vil i denne oppgaven ikke noe tydelig svar på hvem som vil være støttepersonen hos den unge. Om det er en god nabo, læreren, fosterforeldrene, eller saksbehandleren, bør det i stor grad være den enkelte ungdommen som velger sin egen støtteperson. Jacobsen et al., viser til at et overordnet ansvar støttepersonen har er ikke å overta ungdommens oppgaver når det gjelder innkjøp av matvarer, matlaging, men i høyere grad bli sett på som en sentral rådgiver inn i selvstendigjøringsprosessen (Jacobsen et al., 2010, s. 50). Støttepersonens oppgave handler også om å gi støtte på et personlig plan, være tilgjengelig når den unge har behov for en voksen å prate med, lesse over bekymringer på og samtidig bli oppmuntret av (Henriksen, 2013, s. 256). Støttepersonens hovedoppgave er å gi støtte der den unge har behov slik at den unge får mulighet til å oppleve de samme rettighetene og mulighetene som deres jevnaldrende. Støtten skal sikre kontinuitet i oppveksten og et trygt omsorgsmiljø der en skal ha fokus på personlig utvikling til utdanning, trivsel og sunn livsstil der fokuset skal være rettet mot å gjøre ungdommen i stand til å stå på egne ben (Henriksen, 2013, s. 261).

4.5 Støtte

Begrepet støtte blir sett på som en et tradisjonelt varemerke i sosialarbeider sammenheng. I begrepet støtte finner en også andre nærliggende begreper som for eksempel akseptering, forståelse, empati, omtanke, og stimulering m.m. Men støtte kan også innebære noe mer konkret eller materielt, for eksempel det å yte økonomisk bistand eller praktisk hjelp. Hva en legger i begrepet støtte vil det sentrale være hvordan man velger å bruke begrepet og i hvilken sammenheng (Aamodt, 2014, s. 69). Jeg vil i denne oppgaven anvende begrepet støtte rettet inn mot overgangen til den selvstendige voksentilværelsen for ungdom i barnevernet. Skal en bistå unge i overgangsfasen er det viktigste å ha ta utgangspunkt i ungdommens individuelle behov for å kunne gi den nødvendige støtte på de konkrete områdene (Storø, 2012, s. 143). Ungdom i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen vil ha behov for støtte til å møte de nye utfordringene: etablere seg i en bolig, mestre hverdagslige utfordringer, utdanning, jobb, nye og gamle relasjoner og takle både fysiske og psykiske reaksjoner en fortsatt måtte streve med (Tjersland et al., 2013, s. 229). Hva som blir sett på som god støtte

vil være helt avhengig i hvor ungdommen er til enhver tid. Er en langt nede kan den beste støtten være å tydeliggjøre smerten, og ikke haste av gårde før en har tatt seg god tid til å undersøke hva som kan være den bakenforliggende årsak (Tjersland et al., 2013, s. 130).

5.0 Forskning i Norden

Jeg vil nå presentere utvalgte forskningsartikler og forskningsrapportene som blir sett på som oppgavens viktigste primærkilder. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i totalt to forskningsartikler og to forskningsrapporter som jeg anser dekker min problemstilling på hver sin måte.

Artiklene og rapporten presenterer jeg hver for seg i en systematisk rekkefølge slik at det vil være mer oversiktlig for leseren. Jeg velger jeg å presentere hensikten, metode, utvalg og avslutningsvis presentere resultat for hver enkelt av dem.

5.1 Trøblete overgang i et aldersdelt hjelpeapparat

Breimo, J. P., Sandvind, J. T & Thommesen H. (2015). Formålet med denne artikkelen er å frembringe kunnskap om institusjonelle treff som påvirker overgangen fra barndom til voksenliv for de personen som har vært under systemomsorg. Studiet bygger på syv kvalitative intervjuer med ungdom i aldersgruppen 20-30 år, med tidligere erfaring fra barnevernets omsorg og egne erfaringer med overgangen inn i voksenlivet. De satt fokus på den unges erfaringer med hjelpesystemet og hvordan relasjonen til flere av de ulike delene av hjelpeapparatet har endret seg over tid. De har også sett på hvordan dette påvirke fremtidsmulighetene til ungdommene. Studiet konkluderer med at ungdommenes felles opplevelser med overgangen til voksenlivet innebærer det å være «utskreven til NAV» og det å falle mellom to kommuner.

5.2 Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet

Paulsen, V. (2016). Artikkelen har tatt utgangspunkt i barnevernsungdommens opplevelse av ettervern fra barnevernstiltaket og inn i voksenlivet. Artikkelen bygger på kvalitativt intervju med 43 ungdommer i aldersgruppen 17- 26 år som er eller har hatt tiltak fra barneverntjenesten i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Paulsen har valgt å belyse ettervern ut fra ungdommens eget ståsted gjennom et barn og unges perspektiv. I studiet blir det tydeliggjort at mange av barnevernsungdommene har og vil ha behov for mer og lengre oppfølging i overgangsfasen til voksenlivet. Flere av ungdommene viser til et

begrenset familie- og støttenettverk, og mangler dermed i stor grad den nødvendige støtten i overgangen til voksenlivet. Studiet viser til at ungdommene etterlyser en gradvis og en fleksibel overgang til voksenlivet, som er et resultat av at flere av ungdommene opplever manglende informasjon og dårlig planlegging. Dette har medført at ungdommene opplever stor usikkerhet og utrygghet i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse.

5.3 Forskningskunnskap om ettervern

Bakketeig, E. & Backe-Hansen. (2008). Jeg har valgt å ta utgangspunkt i deler av rapporten ettersom den tar for seg et stort spekter av de ulike sidene ved ettervern i barnevernet. I denne oppgaven har jeg valgt å forholde meg til Kapittel 5: Ungdommens egne stemmer skrevet av Bakketeig, E. & Mathisen, A. S. De har valgt å sette fokus på å ungdommenes egne erfaringer og synspunkt på overgangen til den selvstendige voksentilværelsen. Analysen bygger på kvalitativt intervju med 50 ungdommer i aldersgruppen 16-20 år fra et prosjekt «Barn plassert utenfor hjemmet – risiko og utvikling» (Plasseringsprosjektet). I tillegg til fokusgruppeintervju med fem jenter med tidligere erfaring knyttet til overgangsfasen fra barnevernet. Aldersgruppen de satte fokus på var mellom 22-26 år. Blant hovedfunnene i kapitlet kommer det frem at ungdommene etterlyser større fleksibilitet i vurderingen av behovet om videre oppfølging. Barnevernsungdommen har behov for å kunne prøve å feile og de syntes det var vanskelig å definere egne behov for videre oppfølging i en alder av 18 år.

5.4 Efterværn – støtte til tidligere andbrakte unge: midtveisevaluering af forsøg med eftervern under handlingsprogrammet ‘lige muligheder’

Jacobsen, T. B. Hammen, I. & Steen, L. (2010). Rapporten er en midtveisevaluering av ti kommuner i Danmark, som ble iverksatt i 2007 under regjeringens handlingsprogram ‘lige muligheder’. Formålet med rapporten var å belyse hvilken effekt ettervern har for barn og unge som har bodd utenfor sitt hjem, på veien til å stå på egne ben. Rapporten bygger på 45 kvalitative intervjuer med både ungdommer og profesjonelle. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i kun kapittel 5 i rapporten; Virkinger: opleved resultater af eftervern. Kapitlet tar utgangspunkt i barnevernsungdommer og profesjonelle hvordan de opplever utbytte av etterverns innsats rundt prosjektet ‘lige muligheder’. Kapitlet baserer seg på fire ulike ettervernstiltak som kontaktpersonordning, individuelle samtaler, fellesaktiviteter og møtested. Blant hovedfunnene i kapitlet viser dem til at kontaktpersons ordning fremheves

som vesentlige både av ungdommene selv og profesjonelle. Ordningen gir kontaktpersonen mulighet til å få større kjennskap til ungdommens livssituasjon slik at de kan gi ungdommen både praktisk og personlig støtte utfra deres behov. Ungdommene opplevde tiltaket positivt på flere områder.

6.0 Drøfting

Jeg vil i dette kapittelet drøfte min problemstilling «*Hvordan oppleves overgangen til den selvstendige voksentilværelsen for de som har eller har hatt ettervernstiltak fra barnevernet?*» I lys av et ungdomsperspektiv, teori og forskning jeg tidligere har presentert. Jeg vil starte med å se nærmere på hvorfor oppleves overgangen fra ungdom til den selvstendige voksentilværelsen for ungdom i barnevernet alt for brå? Har relasjonen til en støtteperson noe å si for ungdom i denne overgangsfasen? Hvilke støtte trenger ungdommene i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen? Avslutningsvis velger jeg å presentere en oppsummering rettet i lys av problemstillingen.

6.1 Hvorfor oppleves overgangen fra ungdom til den selvstendige voksentilværelsen for barnevernsungdommen alt for brå?

I følge de juridiske rammene rundt ettervern i barnevernet presiseres det at ettervern tar utgangspunkt i barneverntjenestens innsats om å støtte ungdom i alderen 18 til 23 år, med overgangen til den selvstendige voksentilværelsen. Barnevernet skal i god tid før ungdommens 18 årsdag drive et godt forberedende og støttende arbeid slik at den unge opplever overgangsfasen på en tilfredsstillende måte. Arbeidet skal være preget av forutsigbarhet og trygghet for å gjøre ungdommen i stand til å stå på egne ben når ettervernstiltaket er over (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Det er tydelig utarbeidet klare retningslinjer barneverntjenesten skal arbeide ut fra. Dette for å sikre at den unge vil ha tilgang på nødvendig oppfølging, slik at ungdommen vil være i stand til å stå på egne ben når barneverntiltaket nærmer seg slutt. Likevel kan en se ut fra nyere forskning gjort av Breimo et al., at overgangen til voksenlivet for barnevernsungdom i flere tilfeller opplever overgangen alt for brå. Ungdommene beskriver en overgangsfase preget av stor uvisshet i forhold til det ukjente, mens andre beskriver en overgangsfase preget av stor frykt og angst for å fylle 18 år og det å bli forlatt helt alene når barnevernstiltaket nærmet seg over (Breimo et al., 2015, s. 35). Overgangen fra ungdom til voksen blir sett på som en sårbar

periode i livet fylt med både muligheter og risikoer. Perioden blir sett på som en viktig epoke der en skal både takle indre og ytre stress samtidig som en skal forberede seg til den selvstendige voksentilværelsen (Storø, 2001, s. 37). Men for barnevernsungdom som har tilbrakt store deler av sin barndom under barnevernets omsorg frem til voksen alder, er det flere av ungdommene som opplevde en utfordrende overgangsfase. Sett i lys av forskningen gjort av Paulsen viser hun til at flere barnevernsungdommer i hennes studie har opplevd en overgangsfase til voksenlivet alt for brå. Ungdommene fremstår med et sårbart sosialt nettverk å forholde seg til og samtidig har opplevd flere relasjonsbrudd på veien. Et resultat av dette gjør at ungdommene opplever det vanskelig å kunne vende tilbake til barnevernsystemet, som gjør at den unge opplever overgangen til voksenlivet brå (Paulsen, 2016, s. 46). Å bli i stand til å stå på egne ben blir sett på som en tidskrevende prosess som ikke gjøres over natten. Skal den unge klare å bli i stand for å møte voksenlivet på en vellykket måte vil det være helt avgjørende at ungdommen gis nødvendig tid til å både venne seg til tanken til forandring og samtidig få anledning til å bli kjent med det nye (Tjersland et al., 2013, s. 236). Ungdom i barnevernet møter ofte overgangsfasen på et alt for tidlig tidspunkt, og ønsker i større grad en fleksibel overgangsfase inn i den selvstendige voksentilværelsen. Dette kan vi se i en studie gjort av Breimo et al.,. Der kommer det frem av de fleste ungdommene i studiet syntes kontakten med barnevernet ble avsluttet alt for brått og noen uttrykket sorg for å miste den eneste trygge forankringen de hadde hatt tilgang på (Breimo et al., 2015, s. 36). En ungdom forklarte den brå overgangen slik:

'' Men jeg tenker sånn at når man er atten år og så har barnevernet helt til atten år, ... jeg fikk ikke noe avslutning. Det var greit å få en avslutning hvor man ikke bare: 'nei nå må du klare deg selv', ferdig med det liksom, men mer sånn tilrettelagt for hver enkelte, hvordan de skal møte det livet som kommer videre, hvis man trenger det. Dette tror jeg kanskje hadde vært greit å få til'' (Breimo et al., 2015, s. 36).

En måte å forstå ungdommens utsagn på er at ungdommen uttrykket behovet for en fleksibel overgangsfase som tar utgangspunkt i den enkelte ungdommens behov. I følge rundskrivet til ettervernstiltak har barneverntjenesten mulighet til å opprettholde tiltaket frem til den unge fyller 23 år. Grunnen til at tiltaket kan opprettholdes frem til 23 år er at mange av ungdommene som har vært under barnevernets omsorg ofte har et mindre og mer sårbart familienettverk å forholde seg til enn ungdom flest (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Likevel viser flere studier at ungdom som har mottatt

ettervernstiltak fortsatt vil ha behov for hjelp etter fylte 23 år. Selv om alle ungdommene er forskjellige og bærer med seg ulik bagasje og historier, vil enkelte ungdom ha behov for lenger oppfølging. Ungdommene i studiet til Paulsen sier de skulle ønske en lenger oppfølging enn det de fikk i utgangspunktet. De fleste uttrykker et behov for en forlenget kontakt med barnevernet (Paulsen, 2016, s. 42). Dette ser en også gjenspeiler seg i studiet til Bakketeig og Mathisen der en ungdom uttrykker stor frykt for å ikke mestre den selvstendige voksertilværelsen, som sees på som et personlig nederlag (Bakketeig & Mathisen, 2008, s. 126). Føler den unge seg ikke motivert og klar for å overgangen til den selvstendige voksertilværelsen vil den unge erfare en overgang forbundet med frykt for å bli forlatt og ensomhet. Et viktig utgangspunkt for å redusere disse erfaringene bygger på et godt forberedende etterverns arbeid i forkant (Storø, 2001, s. 124). Barnevernsungdommen fremstår som en sårbargruppe med store utfordringer og belastninger med seg i bagasjen. De har oftere langt mindre ressurser å forholde seg til og dette kan gjenspeiler seg at barnevernsungdom har en langt mer utfordrende overgangsfase inn i den selvstendige voksertilværelsen. Flere av ungdommene i studiet til Paulsen sier de tenker mye på hva som skal skje fremover og uttrykker stor usikkerhet rundt tanken på om de er i stand til å klare seg selv når barnevernstiltaket er over. Flere av ungdommene har erfart en vanskelig overgangsfase. En ungdom beskriver overgangen ut fra følgende sitat:

'' Det var bare litt brå overgang for meg (...) jeg var ikke forberedt på å være alene enda. Det at «nå er du 18 år, nå skal du klare deg alene». Jeg følte jo at jeg ikke var helt klar enda (jente 22 år)'' (Paulsen, 2016, s. 45).

Utydelig eller rask avslutning kan medføre til manglende eller dårlig planlegging av overgangen til den selvstendige voksertilværelsen. I Paulsen sitt studie viser ungdommene til det å ha ettervern blir sett på som en nødvendig trygghet i en sårbar overgangsfase. I flere tilfeller har ungdommene opplevd dårlig planlegging av fremtiden, dette har medført til at ungdommene opplever stor usikkerhet og utrygghet inn i den nye livsfasen (Paulsen, 2016, s. 45). Barnevernsungdom fremstår som en sårbargruppe på flere plan og de har som oftest ikke fått muligheten til å oppleve nødvendige tryggheten i løpet av oppveksten, og heller ikke hatt et fungerende godt sosialt nettverk rundt seg (Kristofersen & Sverdrup, 2013, s. 112). Skal en redusere ungdommens opplevelse av en brå overgangsfase vil det være nødvendig at ungdommen gis mulighet til å oppleve nødvendig trygghet i en ukjent overgangsfase. Dette

kan være med på å fremme en positiv og vellykket overgang inn i den selvstendige voksentilværelsen.

6.2 Har relasjonen til en støtteperson noe å si for ungdom i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen?

I følge de utvalgte studiene i denne oppgaven, ser en tydelig at overgangen til den selvstendige voksentilværelsen i flere tilfeller oppleves vanskelig og alt for brå. På en annen side kan en fortsatt se et fåtall av ungdommene viser også til noen positive erfaringer. Dette kan en se i studiet til Breimo et al., et sentralt element som går igjen hos de med positive erfaringer var det å ha en støtteperson å forholde seg til gjennom overgangsfasen. En av ungdommene syntes det var veldig verdifullt å ha en fast voksenkontakt å forholde seg til over ett lengre tidsrom i en allerede sårbar overgangsfase. En person å prate med, og samtidig kunne finne på hyggelige ting sammen med viser en ungdom til. Et stort flertall av ungdommene i studiet til Breimo et al., hadde imidlertid ikke hatt en fast støtteperson å forholde seg til gjennom denne overgangen (Breimo et al., 2015, s. 42). Har ungdommen en fast støtteperson å forholde seg til kan dette sees på som en viktig brikke for å gjøre ungdommen i størst mulig grad selvstendig. Den unge vil ha behov for en fast støtteperson å forholde seg til som kan stille krav og veilede ungdommen i riktig retning. Dette for å unngå at ungdommen utvikler seg i motsatt retning og i verstefall gir opp målsetningen å klare seg på egenhånd (Henriksen, 2013, s. 256). Har ungdommen en fast støtteperson å forholde seg til vil i større grad øke sannsynligheten for en positiv utvikling hos ungdommen. Dette kan en se i det danske studiet til Jakobsen et al., som viser til viktigheten av å ha en støtteperson å forholde seg til. Ungdommene viser til flere positive erfaringer med støttepersonordningen og blir sett på som en effektiv metode. Dette har bidratt til at flere av ungdommen har gjennomført en utdanning, fastholde egen bolig, en positiv utvikling og utvikle og opprettholde et stabilt nettverk (Jakobsen et al, 2010, s. 50). På en side kan støttepersonen være en sentral støtte hos den unge på en rekke områder. Selv om støttepersonordningen har vist seg å være et godt tiltak, er det ikke i alle tilfeller at denne ordningen nødvendigvis går på «skinner». På den andre siden har en del barnevernsungdommer flere ganger i løpet av oppveksten opplevd flere relasjonsbrudd, dette kan by på vanskeligheter med å stole på ukjente voksne. Et eksempel på dette kan en se i studiet til Jakobsen et al., der en ungdom fikk tildelt en støtteperson men viste seg å ikke fungere. Det ble gjennomført to nye forsøk i håp om å finne den passende støttepersonen, men begge gangen gikk det galt (Jakobsen et al.,

2010, s. 52). Ungdom som har opplevd gjentatte relasjonsbrudd vil oftere ha vanskeligheter til å forholde seg til nye mennesker. En mulig konsekvens av ungdommens flere relasjonsbrudd, kan være med på å påvirke relasjonen til støttepersonen og målsettingen for å bli selvstendig. Relasjonen mellom ungdommen og støttepersonen blir sett på som et sentralt element i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Dette kan en se i studiet til Bakketeig og Mathisen, der en ungdom beskriver det slik:

“Relasjon er alfa omega, man trenger ikke mye penger hvis man har en god relasjon”
(Bakketeig & Mathisen, 2008, s. 136).

Basert på barnevernsungdommens utsagn, klargjør ungdommen viktigheten med en god relasjon i ettervernarbeidet (Bakketeig & Mathisen, 2008, s. 137). På en annen side kan en mulig risiko være at relasjonskvaliteten kan bli for sterk. Dette kan medføre at ungdommen ikke lærer seg å bli selvstendig, men i større grad avhengig. Målsettingen med ettervern handler om til syvende og sist lære ungdommen en gradvis uavhengighet slik at den unge vil være i stand til å stå på egne ben når barnevernstiltaket er over. Det er viktig at ungdommen lærer å ta ansvar for seg selv i overgangen til den selvstendige voksentilværelsen (Storø, 2001, s. 56). Dette kan en se eksempelvis i studiet til Breimo et al., ut fra ungdommens egen forklaring:

“Jeg knytter meg kanskje litt for fort til folk, og så, når relasjonen blir brutt, et sånt profesjonelt forhold, da har du ikke noen som er dine nærmeste, så det blir litt traumatisk å miste den personen du har knyttet deg til” (Breimo et al, 2015, s. 36).

Relasjonen til den ene støttepersonen kan for den unge være av stor betydning inn i den selvstendige voksentilværelsen. En sammenheng med dette er at barnevernsungdom oftere har et mindre og et mer sårbart nettverk å forholde seg til enn det ungdom flest vil erfare. Støttepersonen vil for noen bli sett på som en viktig ressurs. Et nærliggende eksempel på dette kan en se i studiet til Paulsen der flere ungdommer sier at den ene ansatte i barneverntjenesten blir sett på som en viktig erstatning for den manglende støtten de ikke har tilgang på fra sin familie og sosiale nettverket. Noen av ungdommen gir uttrykk for at de har ingen andre som de ellers kunne spurt om råd visst ikke barnevernet hadde hatt kontakt med dem. Ungdommen påpeker at relasjonen til en støtteperson kan bidrar til å skape nødvendig trygghet rundt dem (Paulsen, 2016, s. 43).

6.3 Hvilke behov for støtte har ungdommene i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen?

Jeg har frem til nå sett på flere sentrale funksjoner som kan være med på å bidra til en å bedre overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen for ungdom i barnevernet. Dette ser en også i flere av forskningsartikler og forskningsrapportene. En annen sentral faktor som også anses å være viktig for å tilrettelegge for ungdommenes selvstendigjøring, bygger på om ungdommen får den nødvendige støtten de har behov for. Dette for å sikre at den unge vil være i stand til å stå på egne ben når ettervernstiltaket avsluttes. I studiet til Paulsen uttrykker ungdommene at de vil ha behov for at noen vil kunne bistå dem med praktiske, økonomiske og emosjonell støtte i overgangsfasen til det å klare seg selv (Paulsen, 2016, s. 43).

Ungdommene uttrykker behov for støtte på flere områder. Dette kan vi se i lys av Tjersland et al., at ungdom i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen vil ha behov for nødvendig støtte for å klare å mestre de nye utfordringene som er i vente (Tjersland et al., 2013, s. 229). I følge det danske ettervernsprosjektet til Jacobsen et al., uttrykker ungdommene forskjellige behov for støtte fra sin støtteperson i overgangsfasen. Enkelte viser til at de kun vil ha behov for praktisk støtte, mens andre uttrykker kun behov for personlig støtte. Men de fleste hadde behov for en kombinasjon (Jacobsen et al., 2010, s. 50). I motsetningen til danske forskningsrapporten til Jacobsen et al., uttrykker ungdommene i studiet til Paulsen annen type behov for støtte. De unge i Paulsen sitt studie viser til at de tilsynelatende grad mestrer de praktiske forholdene, det som går på økonomi og egen bolig. Men at de savner i større grad den emosjonelle støtten og nødvendige tryggheten i overgangsfasen (Paulsen, 2016, s. 43). Basert på de to ulike studiene som viser til hvilke støtte ungdommene mestrer og savner i inngangen på den selvstendige voksentilværelsen, kan det tenkes at det ikke er så viktig å skille mellom ulike typer støtte. En bør heller ta utgangspunkt i ungdommens individuelle behov for å kunne vurdere hvilke støtte som egner seg best. En annen måte å se dette på ser en i rapporten til Bakketeig og Mathisen som viser til at de fleste ungdommene har behov for økonomisk støtte i denne overgangen. Med økonomisk støtte er det rettet mot det å dekke de løpende utgiftene i hverdagen. Ungdommen legger også frem andre behov for støtte til det å søke lån, kjøpe egen bolig eller få seg en jobb. Enkelte av ungdommene uttrykket også et behov for praktisk støtte, og støtte til å ta de riktige valgene (Bakketeig & Mathisen, 2008, s. 134-135). Skal ungdommen bli selvstendig er det viktig at ungdommen gis rom til å prøve ting på egen hånd, prøve å ta egne valg og heller få veiledning og støtte på ting som kan endres. Tysnes og Kiik presiserer i sin studie at ungdommen må får

mulighet til å prøve å feile. Dette blir sett på som en viktig del av prosessen til det å bli selvstendig (Tysnes & Kiik, 2015, s. 10). Med riktig veiledning og nødvendig støtte utfra ungdommens individuelle behov kan dette bidra til at ungdommen opplever den selvstendige voksentilværelsen på en vellykket måte. Ungdommen må få anledning til å kunne både prøve og feile på veien inn i den selvstendige voksentilværelsen, samtidig som de skal ha tilgang på nødvendig støtt. Å bli selvstendig innebærer også at behovet for støtte endrer seg underveis. Barnevernsungdommen har behov for fleksibilitet mellom det å få nødvendig støtte og samtidig kunne ha anledning til å kunne prøve seg på egenhånd. Dette betyr at ettervernstiltaket bør kunne endre underveis slik at det dekke ungdommens behov til enhver tid.

7.0 Avsluttende oppsummering

Ut fra problemstillingen «*Hvordan oppleves overgangen til den selvstendige voksentilværelsen for de som har eller har hatt ettervernstiltak fra barnevernet?*» Jeg har nå sett på hvordan barnevernsungdommen opplever denne overgangsfasen. Jeg har valgt å besvare denne problemstillingen ut fra et ungdomsperspektiv, med hensikt på å få frem ungdommens egne erfaringer og opplevelser. Oppgaven legger også vekt på relevant teori og baserer seg på noen utvalgte nordiske forskningsartikler og forskningsrapporter.

De utvalgte forskningsartiklene og forskningsrapportene viser en nok så lik forståelse for hvordan barnevernsungdommenes overgangsfase oppleves inn i den selvstendige voksentilværelsen. I enkelte av studiene kan en se noen forskjeller som skiller seg ut, disse har jeg valgt å trekke frem for å understreke at overgangen til den selvstendige voksentilværelsen blir sett på som en individuell prosess. Basert på de utvalgte studiene får en oppfatning av at et flertall av barnevernsungdommene har erfart en brå overgang inn i den selvstendige voksentilværelsen. Videre har jeg i denne oppgaven sett nærmere på hvilken betydning relasjonen har hatt til den ene støttepersonen, basert på ungdommens egne erfaringer. De utvalgte studiene viser til at et stort flertall av ungdommene har positive erfaringer med å forholde seg til en støtteperson i en ukjent og usikker overgangsfase. Avslutningsvis ble fokuset rettet inn mot hvilke støtte ungdommen har behov for i overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Flere av forskningsartiklene og forskningsrapportene viser til at ungdommene uttrykket ulike behov for støtte. Skal en sikre nødvendig støtte på riktig sted

til riktig tid er det nødvendig å ta utgangspunkt i ungdommens individuelle behov. Målsettingen med ettervern er til syvende og sist at ungdommen skal oppleve det som en vellykket overgangsfase inn den nye livsverden, samtidig en positiv selvstendighetsutvikling slik at de er i stand til å klare seg selv nå ettervernstiltaket er over. Ut ifra ungdommenes egne opplevelser og erfaringene fra de ulike forskningsartiklene og forskningsrapportene har jeg nå vist til hvordan barnevernsungdommen opplever overgangsfasen til den selvstendige voksentilværelsen. Det kan sees på som viktig kunnskap for de som arbeider ungdommer som mottar ettervern. Ettervern i barnevernet er også et dagsaktuelt tema som er åpen for debatt i en politisk og faglig sammenheng, og flere sentrale forskere understreker behovet for et forlenget og fleksibelt ettervernstiltak i barnevernet fremover (Backe-Hansen, Oterholm, Paulsen, Storø, 2018, s. 29).

Litteraturliste

- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen*. Oslo: Gyldendal Norske forlag AS.
- Backe-Hansen, E., Oterholm, I., Paulsen, V & Storø, J. (2018, 10 mai). «Endelig ettervern for barnevernsbarna?». *VG*, s. 29, del 1.
- Bakketeig, E. (2008). Innledning. I E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om ettervern* (s. 17-32). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakketeig, E. (2009). Bedre utfall med ettervern. *Rus og Samfunn*, 3(4), 13-14.
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (Red.). *Forskningsskunnskap om ettervern*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakketeig, E & Mathisen, A. S. (2008). Ungdommens egne stemmer. I E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om ettervern* (s. 120-161). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernsloven for ungdom over 18 år*. (Rundskriv Q-13/2011). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-om-tiltak-etter-barneloven-for/id651092/>
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester 17 juli 1992 nr. 100. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Breimo, J, P. Sandvin, J. T & Thommesen, H. (2015). Trøblete overgang i et aldersdelt hjelpeapparat. *Norges Barnevern*, 91(01), 28-43. Hentet fra: https://www-idunn.no/galanga.hvl.no/tnb/2015/01/troeblete_overganger_i_et_aldersdelt_hjelpeapparat
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Dalland, O. & Trygstad, H. (2017). Kilder og kildekritikk. I Dalland, O. *Metode og oppgaveskriving* (s. 149 -165). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dyring, J. (2013). Det retlige grunnlag for sosialt arbeid med utsatte unge. I Lihme, B (Red.), *Sosialt arbeid med utsatte unge* (s. 36-76). København: Akademisk forlag.
- Hammer, T. & Hyggen, C. (Red.). (2013). *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenlivet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Henriksen, K. G. (2013). Kontaktpersonordningen og dens forskjellige funksjoner. I Lihme, B (Red.), *Sosialt arbeid med utsatte unge* (s. 252-273). København: Akademiske forlag.
- Hjort, J. L & Backe-Hansen, E. (2008). Forskningsstatus. I E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om ettervern* (s. 33-68). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Jacobsen, T. B. Hammen, I. & Steen, L. (2010). *Eftervern – støtte til tidligere andbrakte unge: midtvejsvaluering af forsøg med eftervern under handlingsprogrammet 'lige muligheter'*. København: SFI – Det nationale forskningscenter for velferd.
- Kildekompasset. (2015). *Hva er fagfellevurdering*. Hentet fra:
<http://www.kildekompasset.no/kildekritikk/ord-uttrykk/hva-er-fagfellevurdering.aspx>
- Kristofersen, L. B. & Sverdrup, S. (2013). Følger av oppvekst med rus og psykiske helseproblemer i familien. I Hammer, T. & Hyggen, C (Red.), *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenlivet* (s. 110- 149). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lihme, B. (Red.). (2013) *Sosialt arbeid med utdsatte unge*. København: Akademiske forlag.

- Levin, I. & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialtarbeid en grunnbok* (s. 112- 124). Oslo: Universitetsforlaget.
- Paulsen (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Norges barnevern*, 93(1), 36-5. doi: 10.18261/issn.1891-1838-2016-01-04
- Røkenes, O. H. & Hanssen, P. (2012) *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Sommer, D. (2012). *Barn i senmoderniteten: barnpsykologiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Statistisk sentralbyrå (2017). *Barn og unge med barnevernstiltak etter hjelp- og omsorgstiltak, alder og kjønn*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>
- Storø, J. (2001). *På begge sider av atten – om ungdom barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Støren, I. (2013). *Bare søk!: praktisk veiledning i å gjennomføre litteraturstudie*. Oslo: Cappelen Damm.
- Tjersland, O. A., Engen, G. & Jansen, U. (2013). *Allianser: verdier, teorier og metoder i miljøorientert terapi med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Tysnes, I. B. & Kiik, R. (2015). Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene forskning*, 8(01), 4-14. Hentet fra: <http://fonteneforskning.no/pdf-15.33180.0.3.0d329612de>